

INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA INFORMATIKA DARSLARIGA QIZIQISHNI OSHIRISH USULLARI

Farmonov Ozodbek Mansurbek o'g'li

(TATU Farg'ona filiali talabasi)

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida informatika darslariga bo'lgan qiziqishni oshirish usullari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida har bir o'quvchining ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta'lim sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (keyingi o'rinlarda AKT deb yuritiladi) foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari tavsifi berilgan. Ta'limda AKTni qo'llashning asosiy yo'nalishlari, shuningdek ularni qo'llashning pedagogik maqsadlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, psixofizik rivojlanish xususiyatlari, inklyuziv ta'limda AKTdan foydalanish istiqbollari va afzalliklari.

Kirish

Hozirgi vaqtda butun dunyoda nogironlar va maxsus psixofizik rivojlanishi bo'lgan talabalar soni ortib bormoqda. Ilgari nogironligi bo'lgan shaxslar ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida yoki uyda ta'lim olishlari, ularning tibbiy va ta'lim ehtiyojlariga mos keladigan sharoitlar ta'minlanishi qabul qilingan. Biroq, bunday o'quv jarayoni bolaning to'liq ijtimoiy moslashuviga to'sqinlik qildi, bu esa bunday bolalarning tengdoshlaridan va umuman jamiyatdan ajralib qolishiga olib keldi. Nogiron bolalar uchun qulay ta'lim muhitini yaratish zamonaviy jamiyatning ustuvor vazifasidir. Ushbu muammoning yechimi inklyuziv ta'limni joriy etish bo'ldi, bu umumiy o'rta ta'lim muassasalarida nogiron bolalarni ta'lim jarayoniga jalb qilishni nazarda tutadi. Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha bunday

muassasalarning umumiy ta'lim muassasalariga nisbatan afzalliklari katta. Tuzatish maktablari davlat tomonidan katta yordam oladi, shuning uchun bunday muassasalar hozirgi bosqichda nafaqat pedagogik xodimlarga, balki bolalarning ota-onalariga ham uslubiy yordam ko'rsatadigan o'quv-uslubiy (resurs) markazlari funktsiyalarini bajarishi mumkin. Bunday maxsus ta'lim muassasalarining yana bir afzalligi - o'qituvchilarning "maxsus" bolalar bilan ishlash uchun kasbiy tayyorgarligi, qo'shimcha vakolatlarga ega bo'lishi va bolalar bilan to'liq muloqot qilish uchun zarur bo'lgan qo'shimcha kurslarda o'qitilishi. Maxsus maktablarda o'qituvchilar nafaqat bolalar bilan ishlashga psixologik tayyorgarlikni, balki darsni yuqori darajada o'tkazishni ham namoyish etadilar. Shuni hisobga olish kerakki, alohida ta'limga muhtoj bolalarning har bir guruhi o'qituvchi tomonidan qondirishi kerak bo'lgan o'ziga xos ta'lim ehtiyojlariga ega, bu esa mos usullarni izlashni anglatadi. Inklyuziv ta'lim - bu o'quv jarayonining shakli bo'lib, unda har bir o'quvchiga mavjud rivojlanish nuqsonlariga qaramay, ta'lim muassasalarida o'qish imkoniyati beriladi. Belarus Respublikasida nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inklyuziv ta'limni rivojlantirish kontseptsiyasiga muvofiq, inklyuziv ta'lim - bu o'quvchilarning individual ehtiyojlari, qobiliyatlari va kognitiv imkoniyatlarini hisobga oladigan sharoitlarni yaratish orqali turli xil ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarni, shu jumladan nogironlarni birgalikda o'quv jarayoniga eng to'liq jalb qilishni ta'minlaydigan ta'lim.

Inklyuziv ta'lim tizimidagi integratsiyaga nisbatan bir qator farqlarga ega. Integratsiya nogironlarni ta'lim tizimiga moslashtirishni o'z ichiga oladi, bu o'zgarishsiz qoladi. Inklyuzivlik, aksincha, sharoit va muhitni o'quvchilarning xususiyatlariga moslashtiradi. Bunga binolarni qayta qurish, o'qitishning yangi usullarini ishlab chiqish, moslashtirilgan o'quv dasturlarini yaratish va boshqalar orqali erishiladi. Inklyuziv ta'lim tamoyillarini amalga oshirish bo'yicha barcha g'oyalar xalqaro standartlarga mos keladigan me'yoriy-huquqiy baza bilan quvvatlanadi. Amaldagi qonunchilik doirasida har qanday ta'lim muassasasi inklyuziv bo'lib, nogiron bolalarni o'qitishga tayyor bo'lishi kerak. Ta'lim muassasasining tayyorgarligi to'siqsiz muhitni yaratish, ta'lim muhitini moslashtirish va kadrlarni kasbiy

tayyorlashdan iborat. AKT - axborotni qayta ishlashning turli mexanizmlari, qurilmalari va usullarini o'z ichiga olgan umumiy tushuncha. Muhim zamonaviy AKT qurilmalaridan biri bu zarur dasturiy ta'minot o'rnatilgan kompyuterdir. Hozirgi kunda ta'lim muhitida eng ko'p qo'llaniladigan AKT vositalari matn muharrirlari, elektron jadvallar, taqdimot dasturlari, ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimlari, organayzerlar, grafik paketlar va boshqalardir. Inklyuziv ta'lim – imkoniyati cheklangan bolalarni qo'rquv va noqulayliklarsiz o'qishga undash, ularning o'z qobiliyatiga ishonchini uyg'otishga urinishdir.

Imkoniyati cheklangan bolalar o'z imkoniyatlarini to'liq rivojlantirishlari kerak, inklyuzivlik esa bu g'oyalarni hayotga tatbiq etishga yordam beradi. Ushbu maqsadlarga erishish uchun barcha bolalar uchun ham, individual ham universal bo'lishi mumkin bo'lgan vositalarni ishlab chiqish juda muhimdir, chunki ularning har birining turli xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Zamonaviy AKT aynan shunday imkoniyatlarga ega.

Ta'limda

AKTdan foydalanish olingan bilim darajasi va sifatini oshiradi. Albatta, AKT inklyuziv ta'limning barcha muammolarini hal eta olmaydi, lekin u axborotdan foydalanish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Shuningdek, ular nogironligi bo'lgan shaxslarga jamiyat hayotining barcha jabhalarida to'la huquqli va teng huquqli

ishtirokchilarga aylanish imkonini beradi. AKTdan foydalanish ham bir qator salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin, masalan:

- o'quvchilarning fiziologik holatining yomonlashishi, kompyuterga qaramlik;
- o'quvchilarning nutq faolligining pasayishi. Bolalarda uzoq vaqt davomida faol nutqning yo'qligi fikrlash jarayonining yomonlashishiga olib kelishi mumkin;
- ijtimoiy aloqalarni qisqartirish, dialogik muloqot va ijtimoiy o'zaro ta'sirning yo'qligi.

Nogiron bolalarni o'qitishda quyidagilarga e'tibor berish kerak: xilma-xillik inson hayotining barcha jabhalarini yaxshilaydi. Inklyuziv ta'lim bolani o'zi kabi qabul qiladi. Nogironligi bo'lgan talabalarning aksariyati zaif darajaga ega kognitiv faollik, o'quv faoliyati uchun past motivatsiya; mustaqillik va ishlashning pasayishi hisoblanadi. Shuning uchun, qidiruv va o'qitishning faol shakllari usullaridan foydalanish bitta tuzatishni rivojlantirish jarayonining samaradorligini oshirishning zarur usullari hisoblanadi. Moslashtirilgan ta'lim dasturi ta'limdir nogiron bolalarni o'qitish uchun moslashtirilgan dastur salomatlik qobiliyatlari, ularning aqliy yoki xususiyatlarini hisobga olgan holda jismoniy rivojlanish, individual imkoniyatlar va agar kerak bo'lsa, rivojlanish, kamchiliklarini tuzatish va ijtimoiy moslashishni ta'minlash ushbu toifadagi shaxslardir. O'rganish haqiqiy hayot bilan bog'liq edi, shuning uchun uni yaratish kerak edi va bola uchun qiyin bo'lgan, ammo haqiqiy hayotda mumkin bo'lgan vaziyatlarni takrorlash hayot; tahlil qilish va ijro etish keyingi ishlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa:

Inklyuziv ta'lim sharoitida informatika darslariga qiziqishni oshirish o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda, ta'lim jarayonini interfaol va innovatsion usullar bilan tashkil etishni talab qiladi. Buning uchun

zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish, vizual va audio materiallar yordamida tushuntirish, shuningdek, har bir o'quvchining imkoniyatlarini hisobga olgan holda moslashtirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish muhimdir.

O'quvchilarning qiziqishini oshirish uchun o'yinli ta'lim metodlari, jamoaviy loyihalar, real hayotga yaqin misollar va tajribaviy mashg'ulotlardan foydalanish samarali natijalar beradi. Shu bilan birga, maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun moslashtirilgan dasturiy ta'minot va mos keluvchi texnologik qurilmalar yordamida o'qitish jarayoni yanada qulay va samarali bo'lishi mumkin. Umuman olganda, inklyuziv ta'lim sharoitida informatika darslarini qiziqarli tashkil etish, nafaqat bilim olish jarayonini yengillashtiradi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. **"Inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi"**, Toshkent, 2021.
2. **Nabiyeva M.B., Murodullayeva R.A., Ro'zaliyev M.M., Shamamatova S.J.** (2024, May). O'quv dasturlarini yaratish texnologiyasi. *Jahon ilmiy-metodik jurnali*, 37(5), 176-181. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/> ISSN: 3030-3613.
3. Jonson D. **"Technology for Inclusion: Meeting the Special Needs of All Students"**, Allyn & Bacon, 2005.
4. **Алижанова Х.Т., Абдурасулова Ш.М., Муродуллаева Р.А.** (2024, Апрель). Развитие научно-технического творчества у детей. *Образование, наука и инновационные идеи в мире*, 42(5), 169-172. Retrieved from <http://www.newjournal.org/> ISSN: 2181-3187.
5. Azizova M., Xasanov B. **"Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta'lim metodlari"**, Toshkent, 2020.